

MAX, 92, ÄR ETT AV FÖRINTELSENS SISTA VITTNEN

Stjärnfotografen dokumenterar Sveriges överlevande

De hade inte ens berättat för sina barn.

Men när stjärnfotografen Mikael Jansson dokumenterade Sveriges överlevande från Förintelsen så berättade de om övergreppen under nazismen.

– Jag förlorade hela min familj, säger Max Safir, 92. På Förintelsens minnesdag hedras Jansson med Micael Bindefelds stipendium.

Stjärnfotografen Mikael Jansson får Micael Bindefelds stipendium för sitt arbete med att dokumentera svenska överlevare av Förintelsen.

Det räcker att besöka hans studio i centrala Stockholm för att förstå hur mycket "Witnesses" berört honom.

Förutom att fotografera över hundra judar som överlevde nazismens fador har han även filmat och dokumenterat deras berättelser för fotoprojektet. Och när vi tittat klart på en film med de överlevandes vittnesmål försvinner Jansson ut ur sitt arbetsrum. Jag hittar honom i köket torkande bort tårar med en diskhandduk.

– Jag har gråtit flera gånger. Det har nästan varit för jobbigt. Det här har påverkat mig emotionellt så oerhört mycket, säger han.

"Fick ta pauser"

Det här är ett annorlunda arbete från när han tar sina kända modefoton och porträtt på rockartister som

Jodje Foster och skådespelare som Robert Redford. – Jag har haft svårt att koncentrera mig på att ta bilder när jag hört deras historier, det har varit det nya från när jag tagit porträtt tidigare. Jag fick ta pauser, säger han.

Många av de som ställde upp på projektet hade inte ens berättat om sina upplevelser för sina barn. De öppnade upp under Mikael Janssons arbete med att bevara deras viktiga vittnesmål till eftervärlden.

– En kvinna i Malmö berättade en historia om hur de alltid fick stå upp sig tidigt på morgonen i flera timmar i kylan och bredvid henne stod en höggravid kvinna. De fick stå där hur länge som helst och då började

hon föda sitt barn när hon stod där. Hon födde barnet som bara föll ned på marken med navelsträngen kvar. Då kom det fram en SS-person med pistol och sköt det nyfödda barnet. Det är helt sjukt, säger han.

Minnena kommer tillbaka

För överlevarna har det varit jobbigt att minnas Förintelsen. Den äldsta som ska fotograferas är 102 år gammal.

– Våldigt många har blivit berörda när minnena kommer tillbaka, säger Jansson. Men alla har varit väldigt positiva och tyckt att det har varit väldigt viktigt även om de är jobbigt. Men någon sa också att vi börjar med det här projektet lite för sent, att klockan redan är fem över tolv.

Max Safir, 92 år, var den första överlevaren som Mikael Jansson fotograferade.

Safir förlorade hela sin familj under Förintelsen.

Bara 13 år gammal fördes Max och hans bror till ett arbetsläger i Cieszanów. Senare flyttades tonåringen till ytterligare ett arbetsläger i Starachowice och därefter förintelseläget Auschwitz-Birkenau. Han tvingades även gå en dödsmarsch till koncentrationsläget Mauthausen i Österrike. Efter sex år befriades Max av amerikanska soldater i ett av Förintelsens värsta läger, Ebensee.

Han visar ett foto taget då han befriades från Ebensee. Det hänger framför hans säng.

På bilden ser man Max helt utmärkt. Han är så tunn att

BERÖRD. "Jag har gråtit flera gånger. Det har nästan varit för jobbigt", säger Mikael Jansson om arbetet med "Witnesses".

Anna Grüner är porträtterad i foto-projektet "Witnesses"...

revbenen syns. Han väger bara 24 kilo.

– Jag åt ben från lägre krematorium för att överleva. Vad jag tänkte? Ingenting, det handlade bara om att överleva en stund till, säger han.

– Varje dag var jag rädd för att hamna i gaskammaren.

Ofattbar grymhet

På en vägg hänger också ett inramat hyllningsbrev från Sveriges tidigare statsminister Göran Persson där Max tackas för sitt arbete med att föreläsa för skolelever om Förintelsen.

Max Safirs minnen är fulla av ofattbar grymhet.

– När vi kom till ett läger fick man antingen order om att gå till höger eller vänster. Jag fick gå till höger.

...likasom Walter Frankenstein. Foto: MIKAEL JANSSON

När jag frågade en av de som varit på lägret längre var man hamnade om de pekade till vänster så pekade han på rök som kom från en skorsten och sa: "Då hamnar du i himlen".

Han bevittnade död dagligen.

– När vi frågade om vi fick gå på toaletten fick vi inget svar och sedan när vi gick sköt de ihjäl folk med maskingevär, säger han.

Safir, som skrivit om sitt liv i boken "Bäste herrn, låt mig leva", tycker att Mikael Janssons fotoprojekt är viktigt.

– Det upprör mig nu när folk förnekar Förintelsen. Det är tragiskt.

"Alarmerande nu"

Micael Bindefeld ser hur antisemitismen ökat i Sverige på bara de fem år då han delat ut stipendiet.

– För fem år sedan var det allvarligt. Det är alar-

merande nu. Vardagshoten har skjutits fram på ett sätt som ingen för tio år sedan trodde skulle kunna ske. När jag växte upp i Göteborg skulle man inte kunna föreställa sig att någon skulle kunna kasta en brandbomb på Göteborgs synagoga, den synagoga där jag hade min bar mitzva, säger han.

– Alla partier politiker är rörande överens om attackerna och judehatet är oacceptabelt, men därifrån till handling är det fortfarande ganska långt. Över 50 procent av Stockholms judiska församlings medlemsavgifter går till skydd. Det är inte längre hållbart tycker jag.

Började leta minnen

Micael Bindefeld startade stiftelsen efter att hans far gick bort och han började leta minnen efter sina farföräldrar och deras syskon som omkom i Förintelsen. Målet med stiftelsen är att vittnesmålen om ett av historiens mest fasansfulla dåd ska berättas för framtida generationer.

Han har sett hur stipendiet hjälpt andra mottagare som till exempel Adina Krantz och Nadine Gerson i den lilla föreningen Zikaron som ger tredje generationens överlevande möjlighet att föra minnet av Förintelsen vidare till dagens skolelever.

– Det känns rörande och fint och jag tänker ofta och mycket på min farfars syskon, även om jag aldrig träffade dem. Jag tror och hoppas att både min far och min farfar hade varit stolta över det genomslag stiftelsen har fått och att jag är med och tar ansvar för att deras historier blir berättade.

– Ansvar med att sprida Förintelsens berättelser är självfallet inte något som enbart åligger oss judar. Alla lärare och alla föräldrar måste

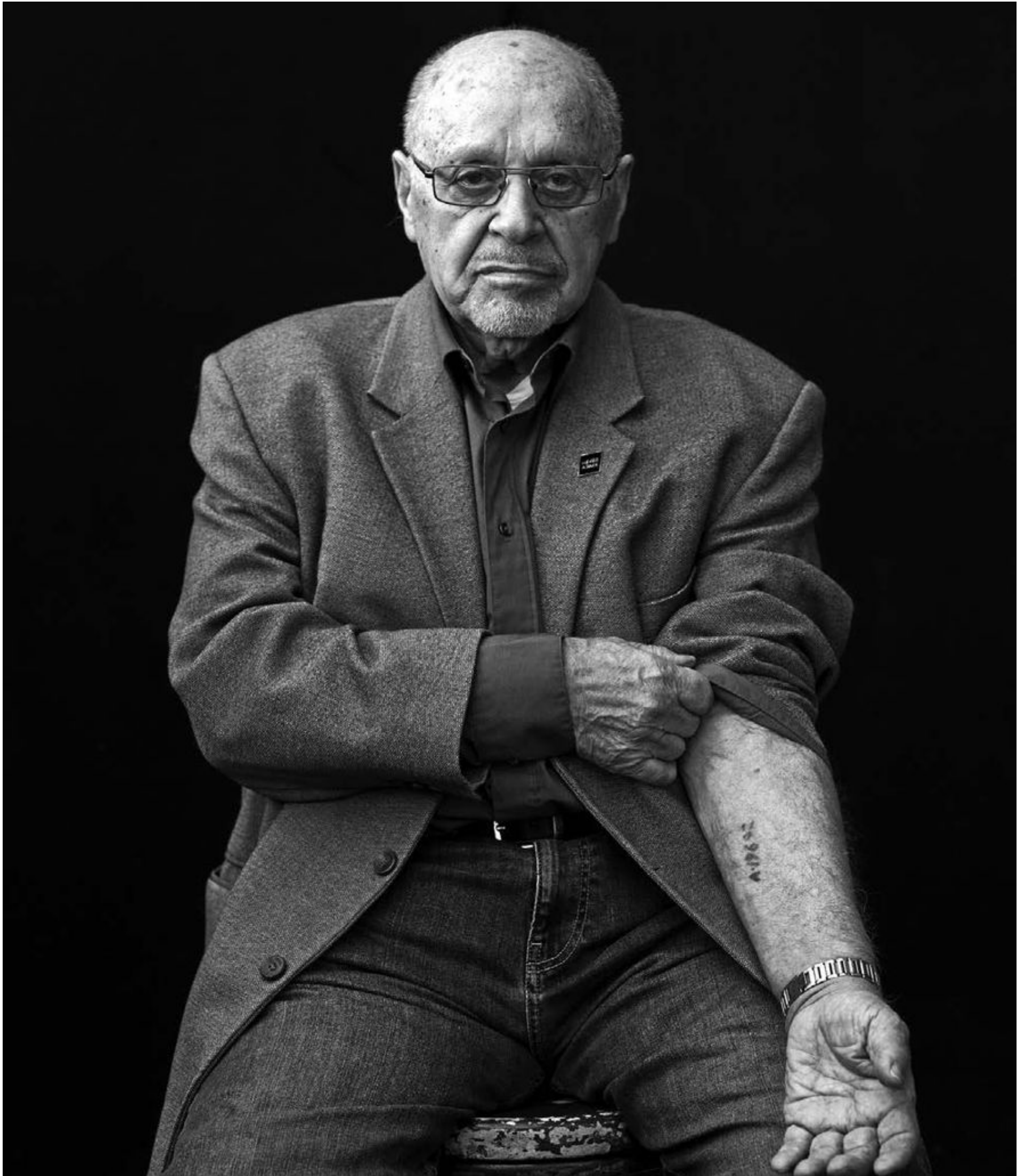
känna det ansvaret och berätta om Förintelsen för sina barn. Det finns mycket lärdom att hämta från det grymmaste i mänsklighetens historia. Om vi kan vår historia så minskar sannolikt risken att mänskligheten återupprepar liknande vansinnesdåd.

Robert Börjesson
robert.borjesson@expressen.se

SE PÅ EXPRESSEN TV. Max Safir berättar om Förintelsen.

ÖVERLEVANDE. Max Safir, 92, befriades efter sex år i nazisternas läger. "Det upprör mig nu när folk förnekar Förintelsen. Det är tragiskt", säger han.

Foto: MIKAEL JANSSON

PRINSESSAN DELAR UT STIPENDIET UR MICAEL BINDEFELDS STIFTELSE

Micael Bindefeld.

■ Micael Bindefelds Stiftelse till minne av Förintelsen delar varje år ut ett stipendium för att stödja de som vill "kommunicera, ge information, bildsätta eller på annat sätt förmedla kunskap till en bred publik med berättelser om Förintelsen". Stipendiet är på 400 000 kronor.

■ Stjärnfotografen Mikael Jansson får årets stipendium för fotoprojektet "Witnesses"

där han dokumenterar svenska överlevande. Utställningen kommer att vara gratis på Kulturhuset i Stockholm från och med oktober, men det finns redan planer och intresse för att utställningen ska visas utanför Stockholm och Sverige. Moderna museets överintendent Daniel Birnbaum kurerar utställningen. Det är första gången Moderna museet och Kulturhuset

Stadsteatern genomför ett projekt tillsammans.

■ Prinsessan Christina, Fru Magnuson, kommer att dela ut priset i morgon kl 14, på Förintelsens minnesdag, på Dramaten i Stockholm. Överlevande och flera av Sveriges ledande politiker kommer att finnas i publiken. Årets stipendiat Mikael Jansson kommer att visa upp smakprov från projektet.

I föl delade drottning Silvia ut stipendiet till kompositören Jacob Mühlrad.

Prinsessan Christina.

Foto: IBL